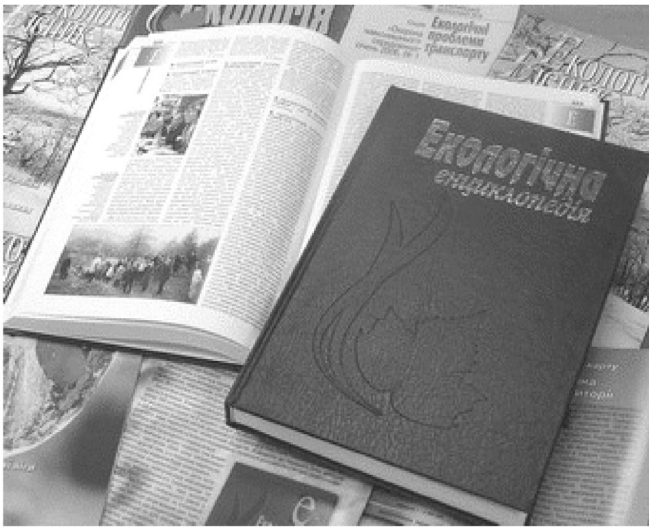

РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ

М.В.Багров, В.Г.Єна, К.А.Позаченюк
УНІКАЛЬНЕ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНЕ ВИДАННЯ

Екологічна енциклопедія: В 3 т. / Редколегія: А.В.Толстоухов (головний редактор), Т.В.Тимочко (керівник проекту), Є.І.Стеценко (відповідальний редактор) та ін. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації». – Т. 1. – 2006. – 432 с. – Т. 2. – 2007. – 416 с. – Т. 3. – 2008. – 472 с.

Великий вітчизняний учений В.І. Вернадський писав: “Научная мысль является главным основным источником народного богатства, основой силы государства”. У справедливості цього епохального вислову ще раз глибоко переконаєшся, читаючи тритомне видання «Екологічна енциклопедія», що недавно вийшло в світ (Київ, 2006 – 2008).

Це перше в Україні багатопланове науково-довідкове видання, в якому на основі узагальнення світового і національного досвіду представлена інформація про всі теоретичні й прикладні напрямки екології та суміжних з нею наук.

Видання **унікальне**, воно присвячене актуальним науково-екологічним проблемам, які цікавлять людей всього світу. Унікальне ще й тому, що відповідає насущним запитам сучасного суспільства, глобальним інтересам науки і людства. Нарешті, видання унікальне не лише своїм високим науковим рівнем, а й прекрасним стилем, якістю ілюстративного супроводу і поліграфічного виконання. Одним словом, – трилогія на вагу наукового золота!

Особливо слід нагадати, що “Екологічна енциклопедія” народилася в Україні у ряду таких фундаментальних наукових видань, як “Географічна енциклопедія України” (в 3-х тт., 1989-1993), “Національний атлас України” (2007) і “Екологічний атлас України” (2009). Все це книжкове взаємопов’язане різноманіття не лише підкреслює високий та ефективний рівень розвитку еколого-географічної думки в країні, а й дозволяє більш комплексно і системно використовувати ці знання на користь державі.

Енциклопедичне видання повністю відповідає етимології слова (новолат. *encyclopaedia* від давньогрец. *εγκύκλιος παιδεία* – «навчання в повному колі»: *κύκλος* – коло і *παιδεία* – навчання). У творенні по всьому колу екологічних знань енциклопедії взяли участь 740 авторів, 38 членів редакційної колегії, 26 наукових консультантів і редакційна група. Всього у трьох томах вміщено 3556 статей, 112 карт, 244 рисунки і схеми, 737 кольорових фотографій, 159 таблиць.

Всі ці цифри свідчать про величезну роботу видавців і авторів, великий обсяг Праці.

Перед редакційною колегією стояло складне завдання відобразити багатогранний міждисциплінарний процес і актуальність широкої екологізації сучасних наукових знань. Видання містить статті з біоекології, геоєкології, техноєкології, соціоекології; велику увагу приділено екологічній експертизі, аудиту і менеджменту, екологічному законодавству, державній і міжнародній екологічній політиці, природокористуванню, охороні навколишнього природного середовища, екомережі і багатьом іншим.

Енциклопедія вже стала настільною книгою для працівників наукових установ, видавництва, радіо і телебачення, викладачів, учителів, студентів різних типів ВНЗ, коледжів, ліцеїв, учнів старших класів і всіх читачів, для яких екологічні знання є життєво необхідними. Особливу цінність видання має в освітній сфері внаслідок ряду своїх специфічних особливостей.

Універсальність цього видання полягає не лише в тому, що воно вміщує статті власне з екології, а й інформацію про суміжні з екологією науки: біологію, ландшафтознавство, фізичну і економічну географію, кліматологію, ґрунтознавство, геоморфологію, геологію, екологічне правознавство та ін. Такий

підхід цілком виправданий, оскільки процес екологізації практично всіх наук формує дуже складний багатогранний екологічний напрям.

Високий ступінь *науковості* енциклопедії відображає її структура: тут містяться статті, присвячені теоретико-методичним основам екологічних знань, еволюційному розвитку компонентів природи, включаючи зміни, пов'язані з антропогенною діяльністю, широко розкриті аспекти взаємодії природи і суспільства, особлива увага приділяється об'єктам природно-заповідного фонду і екологічній мережі України, питанням природокористування, які розглянуті в контексті сталого і ноосферного розвитку країни й світу. При цьому в енциклопедії використовується широкий спектр загальнонаукових і конкретно-наукових термінів.

Як відомо, класична екологія – не лише родоначальниця екологічного методу дослідження як загальнонаукового, але і багатьох загальнонаукових термінів, таких, наприклад, як «сталий розвиток», «адаптація», «коадаптація». Екологічні закони, взяті переважно з класичної екології, трактуються набагато ширше, наприклад, правило «десяти відсотків», закон необхідної різноманітності, закон мінімуму і багато інших нині мають загальнонаукове значення і без їх пізнання та врахування неможливе управління сталим розвитком територій.

Незважаючи на те, що екологічний напрям особливо активно почав розвиватися як загальнонауковий у зв'язку з антропогенним навантаженням на навколишнє середовище, енциклопедія відображає не лише ці аспекти, тут розглядаються також і природні процеси як несприятливі екологічні чинники. Наприклад, зумовлені природним забрудненням навколишнього середовища, а також розвитком негативних природних, а частіше природно-антропогенних процесів, кругообіги речовин, у тому числі забруднюючих, тощо.

Висока *практична спрямованість* видання простежується не лише в тому, що в більшості статей вміщено практичні рекомендації, а й в тому, що енциклопедія містить у вигляді додатків величезний масив нормативно-законодавчої довідкової літератури, а також перелік об'єктів як національного, так і міжнародного рівня, що охороняються (заповідних).

«Екологічна енциклопедія» з користю для справи відображає також *історичні аспекти* розвитку екології. Вона містить інформацію про важливі екологічні конференції, форуми, інститути, громадські організації.

Через всі три томи видання чітко простежуються *соціокультурні аспекти*, відображені в системі понять про етику і естетику, екологічну культуру, освіту і виховання; екологічну політику; значення громадського екологічного руху тощо.

Традиційно класичні енциклопедії, як правило, відображають систему усталених понять. Екологія в її широкому розумінні – досить молода наука, внаслідок чого має нові, багато в чому дискусійні напрями.

Цінність цього енциклопедичного видання полягає в *новаторському підході* видавців. Це виявляється, з одного боку, через систему понять, що розкривають перспективні напрями екологічних досліджень, – комфортність ландшафту і середовища, відео-екологія, екологія житла, екологічний аудит житлових і службових приміщень та ін.; з іншого, – в розгляді ряду понять, що базуються на гіпотезах, наприклад, гіпотезі про інформаційне поле: еніологія, біополе людини, геоактивні структури, геопатогенез тощо.

Отже, «Екологічна енциклопедія» – не лише високонаукове та інтелектуальне видання, а й перше в незалежній Україні видання, що відображає на новому рівні всі класичні надбання енциклопедії як науки.

Необхідно підкреслити і такі якості енциклопедії, як системну географічність її матеріалів, прекрасний картографічний супровід, а також захопленість змістом статей, що спонукає незмінний читацький інтерес на всьому протязі тритомника.

Життя показує, що ця праця високо оцінюється науковою громадськістю (численні друковані та усні відгуки). Без перебільшення можна відзначити, що тритомна «Екологічна енциклопедія» – значний інтелектуальний внесок у розвиток моделі процесу ноосферогенезу та істотний аспект у реалізації завдань переходу на модель збалансованого розвитку нашого суспільства і держави.

На закінчення дозволимо собі від імені читачів «Екологічної енциклопедії» висловити глибоку вдячність її творцям за дуже корисну новаторську наукову працю.